

בס"ד

Maos Chittim

Thursday Night Live

Thursday 4/4/24

Congregation Ohr Torah

Rabbi Sarel Malitzky

1) שולחן ערוך הלכות פסח סימן תכט סעיף א וסעיף ב

א) שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. הגה: ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח. וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה (א"ז)

ב) אין נופלין על פניהם בכל חודש ניסן, ואין אומרים צדקתך בשבת במנחה

2) משנה ברורה סימן תכט ס"ק ו

ואלה המשתמטים עצמם מליתן קמח עניים יש עון בידם

3) משנה ברורה סימן תכט ס"ק ג

הוא מנהג קדום מזמן הגמרא והובא דבר זה בירושלמי פ"ק דב"ב ויכולין בני העיר לכפות זה לזה לענין זה

Where does it come from?

4) תלמוד ירושלמי מסכת בבא בתרא פרק א הלכה ד

מתני' כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר...תני שעה שם שלשים יום הרי הוא כאנשי העיר לקופה. לכסות ששה חדשים. לפסים ולזימיות שנים עשר חדש...א"ר יוסי בי ר' בון לחיטי הפסח בין לישא בין ליתן

5) שמות פרק יג פסוק ו - ז (פרשת בא)

ו) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּגְדֹּל לִיקָן

ז) מִצוֹת יֵאָכַל אֶת שְׁבַעַת הַיָּמִים וְלֹא יִרְאֶה לָּהּ חֶמֶץ וְלֹא יִרְאֶה לָּהּ שָׂר בְּכָל־גְּבֻלָּהּ

6) גר"א דברי אליהו

מישראל. על אכילת מצה בפסח. וז"ש
„שבעת ימים האכל מצות" ר"ל אתה
בעצמך ומלבד חיובך לעצמך מוזהר
אתה להשתדל ולראות שמצות יאכל את
שבעת הימים, ר"ל יאכל ע"י אחרים
העניים כהוראת בנין נפעל ולהבין תתן
כדי שביעה ממש ככתוב „ואכלו בשעריך
ושבעו" לכן כתיב כאן מצות מלא. אבל
„מצת" הראשון בא חסר שלעצמו הוא
רשאי דקדק ולצמצם אכילתו עד כזית
עד רביעה:

שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי
חג לה' מצות יאכל את שבעת
הימים וגו'. יש להבין א) מדוע נכמלו
האזהרות ונסנה פעמים. ב) בראשון כתיב
„תאכל" מבנין הקל ובשני „יאכל" מבנין
נפעל. ג) „מצת הראשון חסר ו', והשני
„מצות" מלא, וי"ל לרסז בזה המנהג
המובא בהגהות הרמ"א א"ח (סימן
תכ"ט) לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך
פסח. ומקורו פהירושלמי ס"א דב"ב
כידוע וחנה בראשונה צוה לכל אחד

What exactly is the מנהג? What should we be giving them? Wheat? Matza? Money?

7) שער הציון סימן תכט ס"ק ז

וכבר תמה בספר בית דוד חלק אורח חיים סימן ל"ו על לשון הרמ"א שכתב ומנהג, הלא מדינא דגמרא דירושלמי הוא, עיין שם מה שכתב בזה. ולעניות דעתי אפשר לומר, דמן הדין היה יוצא במצות צדקה אם היו נותנין להעניים מעות שיקחו בעצמם חטים או קמח למצה, להכי קאמר דמנהג לחלק חטים שיהיה מקרב הנייתא

8) משנה ברורה סימן תכט ס"ק ד

ובמדינותינו המנהג לחלק להן קמח שעי"ז מקרבא הנייתה טפי

9) חוט שני

כתב צמ"צ [כה] שמדינותינו המנהג ובזמנינו שלא שייך כל כך שכל יחיד ידאג לחלק להם קמח שעל ידי זה מקרצא הנייתא טפי, עיי"ש. ולא תיקנו ליתן לעניים מלות, משום שבזמנם היה כל אחד אופה צביתו. ולאפות מלות לעצמו, וישנם השגחות טובות, יש ליתן מעות לקמחא דפסחא שיוכלו לקנות בהם מלות. ומזב ליתן מעות עבור עניים גם לשאר

10) ערוך השולחן אורח חיים סימן תכט סעיף ז

ונהגו כל ישראל במעות חטים לקנות לעניים קמח פסח או ליתן להם מעות שיקנו בעצמם

Two more reasons why wheat

11) נטעי גבריא פסח ח' עמוד נו

ויש להעיר

למה כתב הרמ"א שצריך לקנות חטים לעניים, והלא מוטב שיתנו להם מעות ויקנו מה שלבם חפץ, ונראה שבא לרמוז לזמן הזה שהיוקר מאמיר מיום ליום, ואם יתנו להם ממון ויתרגל ליתן להם סכום מסויים בכל שנה, נמצא שיתן להם הרבה פחות מבשנה הקודמים, כי ערך הממון גופל ונפחת, לכן תקנו ליתן דוקא חטים, כדי להזהיר שלא יתנו להם פחות כשהיוקר מאמיר, ולפי"ז שפיר יכול ליתן להם מעות, רק יתן להם כפי שיכול לקנות באותו שנה, ודו"ק.

12) להורות נתן (מועדים חלק א)

וכעס שאמר שנהגו לקנות חיטין דייקא, י"ל דליתא צרי"ה (עז). צפסח נידונין על התצואה, ולכן נהגין לחלק דוקא חיטין לעניים לעורה רחמים שיהיו נדונין על התצואה לעוזה. ולכן נתינת קמחא דפסחא הוא סגולה לפרנסה שעי"ז נדונין לעוזה.

13 משנה ברורה סימן תכט ס"ק ד

ושיעור הנתינה הוא כפי צרכו לכל ימי הפסח

14 משנה ברורה סימן תכט ס"ק ו

ושיעור הנתינה צריך להעריך על כל אחד לפי ממונו

15 הליכות שלמה

3. חי' למס' פסחים ק"ב ע"ב. ונשאל רבנו ע"י מנהלי "תומכי תורה" בישיבה, שקבלו סכום מעות וכתב להם הנותן שהוא עבור קמחא דפסחא, האם עליהם להשתמש בהם לצרכי הקמח והמצות דוקא כל' הפוסקים, והשיב רבנו דכל צרכי החג, לרבות בגדים וכדו', הריהם בכלל קמחא דפסחא. כתבי תלמידים.

16 פסקי תשובות (סי' תכ"א הערה 13)

ובשו"ת שדה אלחנן ח"א סי' כ"ח רשאי העני ליטול מעות אלו שקיבל לקמחא דפסחא כדי לשלם חובותיו (על אף שעקב כך לא יהיה לו לקנות צרכי החג בהרחבה) וכפי שמתאמרא בשם הדברי חיים מצאנז זי"ע שלהסב לשולחן הסדר כבן חורין בפחות דאגות מן החובות המעיקים ג"כ בכלל קמחא דפסחא הוא

17 רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הלכה יז - יח

יז) וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך

יח) כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא בייין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו

18 משנת יעב"ץ סימן ז

ואשר ע"כ חיטי דפסחא אין זה רק חיוב מדין לדקה, אלא שהוא חיוב כפיין מס כדי לקיים מצות שמחת החג, ומש"כ הביא הרמ"א דין זה שיש מנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח, צריש הלכות פסח, שהוא התחלת דיני המועדים שיש בהן מצות שמחה מבי"ת, היונו לומר שחיוב להאכיל לעניים צחג, זה לא רק מדין לדקה, אלא שהוא מכלכות החג, שלא מקיים מצות שמחה צחג, אם לא מאכיל גם לעניים. ועיי' סכ"מ להרמז"ם מ"ע נ"ד.

והנה נכאורה נראה שיסוד המנהג לקנות חטים לחלקן לעניים, הוא מדין לדקה, ולפי"ז ל"ע על"ס דברי הרמ"א שביא דין זה צריש הלכות פסח, והלא דין זה מקומו בכלכות לדקה, שיש חיוב לתת לעני די מחסורו אשר יחסר לו, כמבואר בש"ע יור"ד סי' ר"ג ס"א, וגם צרכי פסח הלא פשוט הוא, שכל די מחסורו אשר יחסר לו.

לְהַבִּין הַמִּנְהַג שְׁנוּתֵי מַעוֹת חֲטוּן דּוּקָא
 לַפְסָח וְלֹא צִשָּׁר הַמוֹעֲדִים, נִרְאֶה
 צִהַקְדָּם לְצִר הַפְרָשׁ"י (שְׁמוֹת י"ז, צ') דְּבַר
 נָא צִחֲזִי הַעַם וַיִּשְׁאַל אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ וְאִשָּׁה
 מֵאֵת רַעְוֵתָה כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זָהָב, אֵין נָא

וּחֲפֹץ נִפְשׁוּ הִיָּה שְׁגַם צִנּוּ אַחֲרֵיו יִהְיוּ עוֹבְדֵי
 הַשֵּׁם וַיַּעֲמָדוּ צִשְׁנֵי הַנְּסִיּוֹנוֹת הָאֵלֶּה. וְהִנֵּה
 מִקְּדוֹם נִצְחָנוּ צִנֵּי יִשְׂרָאֵל צִנְסִיּוֹן הַעוֹנֵי וְקוֹשֵׁי
 הַשְּׁעִבּוּד, וְרָצָה הַשֵּׁ"י לִזְכוֹת אֹתָם לְהַצִּיא לְפוּעַל
 שִׁיעֲמָדוּ צִנְסִיּוֹן הַעוֹשֶׁר, לְכֵן נוֹה לֵהֵם שִׁשְׁאֵלוּ
 כְּלִי כֶסֶף וְכו', וְזֶה שֶׁאָמַר שֶׁלֹּא יֵאָמַר אֹתוֹ
 לְדִיק אֲצַרְהֶם וַעֲבָדוּם וְעוֹנוֹ אֹתָם קִיִּים "צִהַם",
 שְׁמוֹנִיאַז זֶה לְפוּעַל אֲשֶׁר עֲבָדוּ הַשֵּׁ"ת צִצְחִינָה
 זו, כִּמְ"ש (שְׁמוֹת צ', כ"ג) וְתַעַל שׁוֹעֲתָם אֵל
 הָאֱלֹהִים מִן הַעֲבֹדָה וְכִהֲנ"ל, וְאַחֲרֵי כֵן יֵאָלוּ
 צִרְכוֹשׁ גְּדוֹל לֹא קִיִּים "צִהַם", ר"ל שִׁיעֲבָדוּ
 אֵת הַשֵּׁם מִתּוֹךְ הַעוֹשֶׁר וְרְכוֹשׁ גְּדוֹל לֹא קִיִּים
 צִהַם, ר"ל צִעֲמֹתָם שִׁיְהִיו צִצְחִינָה זו לְעֲבֹד
 אֵת ה' גַּם מִתּוֹךְ הַעוֹשֶׁר. וְהִנֵּה מִזֶּה יִרְאֶה
 אֲשֶׁר רָצוֹן הַשֵּׁ"ת הִיָּה שִׁיעֲבָדוּ ה' צִימִים
 הָאֵלֶּה מִתּוֹךְ הַרְחֻצָּה וְתַעֲנוּג, לְכֵן קָצְלוּ וְקִיִּימוּ
 הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם צִכֵּל שְׁנָה וְשְׁנָה הַמִּנְהַג הַזֶּה
 לִיתֵן נִדְבַת יָדָם וְצִרְכָּתָהּ ה' עֲלֵיהֶם לְקִנּוֹת חֲטוּן
 וְלַחֲלָקָם לְעֵנֵי הַעִיר, צִכְדֵי שֶׁלֹּא יוֹחֲסֶר לֵהֵם
 דְּבַר לְעֲבֹד ה' אֱלֹהֵיהֶם מִתּוֹךְ הַרְחֻצָּה, כִּמוֹ
 שֶׁהִיָּה אִז צִימֵי אֲצוּתֵינוּ צִעַת יֵצִיאֵת מִצְרַיִם:

שֵׁם (פ' צֹא ד"ה צִפְסוֹק דְּבַר) כִּי לְכֹארוֹה
 יִפְלֹא מֵאֹד לְחִשּׁוֹב עַל אֲצִינוּ אֲצַרְהֶם שִׁעֲמָד
 צִעֲשָׂרָה נְסִיּוֹנוֹת, וְעַתָּה יִהְרַהֵר עַל מִדְּתוֹ שֶׁל
 הַקְּצוּ"ה ח"ו, וְגַם מִלֵּת צִהַם הִיא כִּמְיוֹתֶר.
 וְנִרְאֶה כִּי יֵשׁ שְׁנֵי צִחֵ"י צִעֲבֹדָה, הָאֶחָד אֲשֶׁר
 עוֹבֵד הַשֵּׁ"ת מִתּוֹךְ עוֹנֵי וְדוּחֵק וְהוּא נְסִיּוֹן
 גְּדוֹל כִּי עֵנִיּוֹת מַעֲבִיר מִדַּעַת קוֹנוֹ (עִירוֹצִין
 מ"א ע"צ), וַיֵּשׁ נְסִיּוֹן וְצִחִינָה הַעוֹבֵד אֵת ה'
 מִתּוֹךְ הַרְחֻצָּה וְהַעוֹשֶׁר וְלַפְעָמִים זֶה נְסִיּוֹן יוֹתֵר,
 כִּמְ"ש (הוֹשַׁע צ', י') וְכֶסֶף הַרְצִינִי לֵה זֶה
 עֲשׂו לְצַעַל, וְנִאָמַר (דְּבָרִים ל"ב, ט"ו) שְׁמַנֵּת
 עֲבִית כו' וַיִּטּוֹשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ, וְזֶה שִׁמְעַתִּי
 מִמּוֹרֵי מִפְרָשֵׁי חֲחֹא ז"ל ע"פ (צִרְאֲשִׁית
 ל"ט, צ') וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַלְלִיחַ
 וַיְהִי צִבִּית אֲדוּנֵיו הַמִּצְרַיִ, ר"ל שִׁעֲמָד צִשְׁנֵי
 הַנְּסִיּוֹנוֹת שֶׁהִיָּה ה' עִמוֹ, ר"ל צִקְרָב לְצוּ צִין
 עַת שֶׁהִיָּה צִצְחִינָת אִישׁ מַלְלִיחַ צִרוֹם הַמַּעֲלָה,
 צִין עַת שֶׁהִיָּה צִבִּית אֲדוּנֵיו הַמִּצְרַיִ צִשְׁפַּל
 הַמִּדְרִיגָה. וְהִנֵּה כֹל מִגְּמַתּוֹ שֶׁל אֲצַרְהֶם הִיָּה
 כִּמְ"ש (שֵׁם י"ח, י"ט) לְמַעַן אֲשֶׁר יֵאָוֶה אֵת
 צִנּוּ וְאֵת צִימוֹ אַחֲרָיו לְעֲשׂוֹת לְדַקָּה וּמִשְׁפָּט,

20) הליכות שלמה פסח

קמחא דפסחא

ב. בזמננו מותר ליתן עבור "קמחא דפסחא" שגובים לצורך העניים* לקראת חג הפסח², ממצות מעשר כספים⁴.

ג. ואף דקיי"ל (ט"ז יו"ד סי' רמ"ט סק"א) דאין לפרוע חוב גמור ממעשר כספים, מ"מ כיון שבזמננו אין קדר גביה קבוע וגם אין סכום קבוע שצריך ליתן, לא חשיב כחוב גמור, ולכן שפיר מותר לפרעו ממעשר כספים⁷.

21) אשרי האישי

נתינת קמחא דפסחא מכספי מעשר

יג. בקמחא דפסחא, יש לתת משהו שלא מכספי מעשר כספים, והשאר אפשר לתת מכספי מעשר¹³.